

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาถึงสถานการณ์การดำเนินงานส่งเสริมสุขภาพ ปัจจุบันในโรงพยาบาลเชียงใหม่ราม 1 มุมมองและแนวคิดของผู้บริหารและพนักงานในด้านการส่งเสริมสุขภาพ จุดเริ่มต้นของการดำเนินงานส่งเสริมสุขภาพ และผลลัพธ์ที่เป็นรูปธรรมของการดำเนินงานส่งเสริมสุขภาพในโรงพยาบาลเชียงใหม่ราม 1 โดยมีวิธีการดำเนินวิจัยดังต่อไปนี้

1. ศึกษาข้อมูลจากเอกสาร ตำราวิชาการ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
2. เลือกพื้นที่เพื่อศึกษาและกลุ่มผู้ให้ข้อมูล
3. การเลือกเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยและวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล
4. การตรวจสอบข้อมูล
5. การวิเคราะห์ข้อมูล

1. การศึกษาข้อมูลจากเอกสาร ตำราวิชาการ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องทั้งที่เป็นตำรา เอกสารทางวิชาการ รายงานการวิจัย เพื่อรวบรวมแนวคิด ทฤษฎีของนักวิชาการ เพื่อเป็นกรอบแนวคิดในการกำหนดแนวทางในการศึกษาวิจัยและการสร้างเครื่องมือเพื่อเก็บรวบรวมข้อมูล หลังจากนั้นจึงนำแนวคิดดังกล่าวไปปรึกษาอาจารย์ที่ปรึกษาเพื่อขอคำชี้แนะในประเด็นต่าง ๆ ที่ทำการศึกษาเพื่อความชัดเจนเป็นระบบของแนวคิด นอกจากนี้ยังได้ศึกษาจากเอกสารและรายงานที่เกี่ยวข้องขององค์กรเป็นแหล่งข้อมูลประกอบด้วย เช่น รายงานประจำปี รายงานการประชุมต่าง ๆ

2. เลือกพื้นที่เพื่อการศึกษาและกลุ่มผู้ให้ข้อมูล

ผู้วิจัยเลือกพื้นที่ที่ใช้ในการศึกษาแบบเจาะจง คือ โรงพยาบาลเชียงใหม่ราม 1 ซึ่งเป็นโรงพยาบาลเอกชน มาตรฐานสากลที่สามารถรับผู้ป่วยได้ถึง 350 เตียง มีระบบป้องกันอัคคีภัย ระบบสัญญาณเตือนภัยดับเพลิงอัตโนมัติ มีสวนหย่อม มีหอพักให้พนักงาน นอกเหนือจากการให้บริการที่สะดวกสบาย ทางโรงพยาบาลได้ตระหนักถึง การรับผิดชอบต่อสังคม และการดูแลสิ่งแวดล้อม จนได้รับรางวัลชมเชยด้านการช่วยเหลือและพัฒนาสังคม ประเภทองค์กรธุรกิจขนาดใหญ่ ปี พ.ศ.2539 มีการจัดตั้งระบบบำบัดน้ำเสียที่ได้มาตรฐาน และกรรมวิธีการกำจัดขยะติดเชื้อ และในปัจจุบันทางโรงพยาบาลกำลังดำเนินกิจกรรมเพื่อให้ได้รับมาตรฐาน ISO 9002 ต่อไป

กลุ่มผู้ให้ข้อมูล

1. กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำหรับข้อมูลเชิงปริมาณ

มีการแบ่งกลุ่มผู้ให้ข้อมูลตามตำแหน่งของบุคลากร 8 กลุ่ม คือ แพทย์ พยาบาล พนักงานผู้ช่วยการพยาบาล เกสซ์กร เทคนิคการแพทย์ รังสีเทคนิค กายภาพบำบัดและเจ้าหน้าที่อื่น ๆ โดยมีการคำนวณขนาดของกลุ่มตัวอย่างจากการใช้ตารางขนาดกลุ่มตัวอย่างของเฮนเดล (Hendel, 1997 อ้างใน กนกทิพย์ พัฒนาพัฑฒ์, 2539, หน้า 119) ที่ระดับความเชื่อมั่น 95% จากประชากร 537 คน ได้ขนาดกลุ่มตัวอย่างจำนวน 226 ตัวอย่าง และคำนวณหาขนาดกลุ่มตัวอย่างในแต่ละกลุ่มได้ขนาดเป็นแพทย์ 10 คน พยาบาล 48 คน เกสซ์กร 1 คน เทคนิคการแพทย์ 2 คน รังสีเทคนิค 1 คน นักกายภาพบำบัด 1 คน พนักงานผู้ช่วย การพยาบาล 96 คน และเจ้าหน้าที่อื่น ๆ 67 คน

2. กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำหรับข้อมูลเชิงคุณภาพ

กลุ่มผู้ให้ข้อมูล ได้แก่ คณะผู้บริหารของโรงพยาบาลหรือผู้ที่ได้รับมอบหมายจากผู้บริหารเป็นผู้ให้ข้อมูลด้านนโยบาย กฎระเบียบต่าง ๆ ของโรงพยาบาล รวมทั้งข้อมูลด้านการดำเนินงานที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมสุขภาพทั้งหมด สำหรับพนักงานเป็นผู้ให้ข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินงานส่งเสริมสุขภาพทั้งที่พนักงานดำเนินการเองและที่ทางโรงพยาบาลดำเนินการ ผู้วิจัยได้เลือกผู้ให้ข้อมูลหลักเพื่อเก็บข้อมูลจำนวนทั้งสิ้น 4 คน

3. การเลือกเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยและวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้มีดังนี้

1. แบบสอบถาม (Questionnaires) แบบสอบถามพนักงานที่ผู้วิจัยได้สร้างขึ้น แบ่งออกเป็น 4 ส่วนคือ

ส่วนที่ 1 แบบวัดข้อมูลส่วนบุคคลเกี่ยวกับ เพศ อายุ สถานภาพสมรส การศึกษา ภูมิถิ่นอาศัยปัจจุบัน ประสบการณ์การทำงาน สภาพการจ้างงาน ระยะเวลาทำงาน จำนวนวันทำงาน จำนวนชั่วโมงทำงาน การทำงานล่วงเวลาและลักษณะงานที่ทำ

ส่วนที่ 2 แบบวัดข้อมูลสภาวะสุขภาพโดยรวมของพนักงาน ประกอบด้วย

2.1 ด้านสภาวะสุขภาพประกอบด้วยการรับรู้สภาวะสุขภาพ 6 ด้านคือ 1) การรับรู้สภาวะสุขภาพด้านสมรรถภาพทางกาย 2) การรับรู้สภาวะสุขภาพด้านสถานภาพทางอารมณ์ 3) การรับรู้สภาวะสุขภาพด้านความสัมพันธ์ทางสังคม 4) การรับรู้สภาวะสุขภาพด้านความคิดและความสามารถในการทำงาน 5) ด้านสถานภาพทางเศรษฐกิจและ 6) ด้านการรับรู้สภาวะสุขภาพของตนเอง

2.2 ด้านพฤติกรรมสุขภาพ ประกอบด้วยพฤติกรรมด้านสุขนิสัย การรับประทานอาหาร การออกกำลังกายและการส่งเสริมสมรรถภาพ การควบคุมความเครียด การพักผ่อนนอนหลับ การสูบบุหรี่ การดื่มชา กาแฟ เครื่องดื่มชูกำลัง แอลกอฮอล์ และสารเสพติด พฤติกรรมสุขภาพในการทำงาน การดูแลสุขภาพ พฤติกรรมสุขภาพจิต

2.3 ปัจจัยที่มีผลต่อพฤติกรรมสุขภาพ ประกอบด้วยปัจจัยนำ (ด้านความรู้ ทักษะคิด ด้านความเชื่อ) ปัจจัยเสริม และปัจจัยเอื้อ

2.4 ความต้องการในกิจกรรมส่งเสริมสุขภาพของพนักงาน

ส่วนที่ 3 แบบวัดคุณภาพชีวิตในการทำงาน

ประกอบด้วยตัวชี้วัดทั้ง 8 ด้าน ดังนี้คือ ค่าตอบแทนที่เพียงพอและเป็นธรรมชาติ สภาพการทำงานที่คำนึงถึงความปลอดภัย ถูกสุขลักษณะและสุขภาพของพนักงาน โอกาสพัฒนาขีดความสามารถของตนเอง ความก้าวหน้าและความมั่นคงในงาน การทำงานร่วมกันและความสัมพันธ์กับผู้อื่นในองค์กร การคุ้มครองแรงงาน การดำเนินชีวิตที่สมดุลระหว่างชีวิตการทำงานและชีวิตส่วนตัว และลักษณะงานที่มีคุณค่าต่อสังคม ลักษณะแบบสอบถามเป็นแบบปลายปิด

ส่วนที่ 4 การลงทุนด้านส่งเสริมสุขภาพของพนักงาน

แบบสอบถามที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นมีขั้นตอนในการสร้างและหาคูณภาพของเครื่องมือดังนี้

1. ศึกษาแนวคิด ทฤษฎี เอกสาร ตำราวิชาการและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องรวมทั้งเก็บข้อมูลเบื้องต้นจากสถานประกอบการที่ศึกษา เพื่อนำมาเป็นแนวทางในการกำหนดขอบเขตและโครงสร้างของเนื้อหาในการสร้างข้อคำถามสำหรับแบบสอบถาม

2. นำเครื่องมือไปปรึกษาอาจารย์ที่ปรึกษาและผู้เชี่ยวชาญเพื่อตรวจสอบ และให้ข้อเสนอแนะเพื่อหาความเที่ยงตรงของโครงสร้างเนื้อหา ตลอดจนความเหมาะสม ชัดเจนของภาษาที่ใช้ก่อนนำไปปรับปรุงแก้ไข

3. นำแบบสอบถามที่ผ่านการตรวจสอบแนะนำจากอาจารย์ที่ปรึกษาและผู้เชี่ยวชาญมาปรับปรุงแก้ไขและจัดพิมพ์ แล้วนำไปทดสอบใช้กับพนักงานโรงพยาบาลเอกชนที่มีคุณลักษณะใกล้เคียงกับกลุ่มประชากรที่กำหนดไว้ในโครงร่าง จำนวน 30 คน

4. นำแบบทดสอบมาหาค่าความเชื่อมั่น (Reliability) โดยใช้การวิเคราะห์ในโปรแกรมคอมพิวเตอร์ SPSS for Windows (Version 7.0) หาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Cronbach's Alpha Coefficient) ได้ค่าความเชื่อมั่นรวม 0.7965

5. นำแบบสอบถามไปเก็บข้อมูลจากกลุ่มผู้ให้ข้อมูลเพื่อใช้เป็นข้อมูลเบื้องต้นในการกำหนดกรอบของคำถามในการเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพและทำการสนทนากลุ่มในขั้นตอนต่อไป

- การสนทนากลุ่ม (Focus Group) ผู้วิจัยใช้ข้อมูลเบื้องต้นจากการเก็บข้อมูลเชิงปริมาณเป็นข้อมูลหลักในการกำหนดคำถาม เพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงคุณภาพที่น่าเชื่อถือและสามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้ ซึ่งวิธีการสนทนากลุ่มในครั้งนี้เป็นการใช้พลวัตกรกลุ่ม (Group Dynamic) เพื่อกระตุ้นให้บุคคลแสดงความคิดเห็นและทัศนคติออกมาอย่างเปิดเผยและจริงใจในขณะสนทนา ซึ่งความคิดเห็นของบุคคลหนึ่งในกลุ่มสามารถไปกระตุ้นให้ผู้อื่นในกลุ่มอยากพูดอยากแสดงความคิดเห็นของตนเองออกมาบ้าง (วีรสิทธิ์ สิทธิไตรย์ และโยธิน แสงวงศ์, 2531, หน้า 1) โดยมีประเด็นการสนทนาตามกรอบของแบบสัมภาษณ์ผู้บริหารและแบบสอบถามดังกล่าวข้างต้น เพื่อเป็นการทราบข้อมูลในแนวลึก การสนทนากลุ่มในแต่ละครั้งจะใช้พนักงานในแผนกต่าง ๆ จำนวน 6-10 คน โดยการสร้างบรรยากาศในการสนทนากลุ่มให้เป็นแบบกันเองที่สุด เพื่อให้ได้ข้อมูลที่แท้จริงจากกลุ่มพนักงานการสนทนากลุ่มแต่ละครั้งจะใช้เวลาประมาณ 30 นาที - 1 ชั่วโมง และทำการสนทนากลุ่มในสถานที่และเวลาที่แตกต่างกันอย่างน้อย 3 ครั้ง โดยแต่ละครั้งมีผู้ช่วยเหลือผู้วิจัยในการบันทึกข้อมูลโดยการจดบันทึก หรือการบันทึกเทปตามแต่สถานการณ์อย่างน้อย 2 คน ในระหว่างสนทนากลุ่มผู้วิจัยจะสังเกตเพื่อหาผู้ที่จะเป็นผู้ให้ข้อมูลในแนวลึกจากกลุ่มพนักงานที่ทำการสนทนากลุ่มมาประมาณ 1 - 2 คน เพื่อทำการสัมภาษณ์แบบเจาะลึกอีกอย่างน้อย 1-2 ครั้ง

- การสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (Indepth Interview) การสัมภาษณ์แบบเจาะลึกเพื่อนำมาอธิบายเสริมข้อมูลจากแบบสอบถาม การสร้างประเด็นคำถามได้จากผลการวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถามและการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดประเด็นที่จะรวบรวมข้อมูลไว้เป็นคำถามที่เฉพาะเจาะจงแบบปลายเปิด และมีคำถามปลายเปิดไว้ให้แสดงความคิดเห็นเพิ่มเติม เพื่อเปิดโอกาสให้ผู้ถูกสัมภาษณ์แสดงความคิดเห็นได้อย่างเต็มที่ ได้แก่ ข้อมูลทั่วไปของโรงพยาบาล ข้อมูลการดำเนินงานตามกฎหมายระเบียบนโยบายของรัฐบาลและสถานประกอบการ ข้อมูลการดำเนินงานตามกฎบัตรออตตาวา (Ottawa Charter) ข้อมูลการดำเนินงานส่งเสริมสุขภาพที่มาจากนโยบายของบริษัทฯ และที่พนักงานรวมกลุ่มกันดำเนินการเอง ผลสำเร็จและปัญหาอุปสรรคในการดำเนินการส่งเสริมสุขภาพที่ทำให้การดำเนินงานประสบความสำเร็จหรือล้มเหลว

- การสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม (Non-Participant Observation) ผู้วิจัยใช้วิธีการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม ซึ่งเป็นวิธีการสังเกตโดยตรง โดยไม่ให้ผู้ถูกสัมภาษณ์และผู้ร่วมกิจกรรมรู้ตัวว่ากำลังถูกสังเกตอยู่ และสังเกตในเวลาที่แตกต่างกัน เช่น เวลาเช้า ก่อนเข้าทำงาน เวลาทำงาน เวลาพัก และเวลาก่อนและหลังเลิกงานเหล่านี้เป็นต้น โดยผู้วิจัยใช้วิธีการสังเกตลักษณะนี้ก่อนเข้าดำเนินการเก็บข้อมูล ได้แก่ การสำรวจสภาพทั่วไปของโรงพยาบาลเกี่ยวกับการจัดสิ่งแวดล้อม

ที่เอื้อต่อการส่งเสริมสุขภาพของพนักงาน การสังเกตการปฏิบัติงาน ลักษณะงานเหล่านี้ เป็นต้น สังเกตขณะดำเนินการสัมภาษณ์ สทนากลุ่ม และสังเกตภายหลังจากเสร็จสิ้นกิจกรรมแล้ว ได้แก่ การสังเกตสีหน้าท่าทาง และปฏิกิริยาของผู้ร่วมสนทนากลุ่ม

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเอง ตลอดระยะเวลาที่ทำการศึกษาวิจัย โดยมีขั้นตอนการเก็บรวบรวมข้อมูลดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 เริ่มศึกษาข้อมูลเบื้องต้นจากเอกสารของหน่วยงาน และจากเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง ในแผนกต่าง ๆ ของโรงพยาบาล เพื่อหาข้อมูลด้านบริบทของสถานประกอบการที่ศึกษา

ขั้นตอนที่ 2 ผู้วิจัยนำหนังสือแนะนำตัวจากบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ไปยังผู้บริหารของโรงพยาบาล เพื่อชี้แจงวัตถุประสงค์ในการทำวิจัย และขอความร่วมมือไปในการ เข้าเก็บรวบรวมข้อมูลในพื้นที่เป้าหมาย

ขั้นตอนที่ 3 เก็บข้อมูลด้านบริบทเบื้องต้น จากการสังเกต การสัมภาษณ์ผู้บริหารและพนักงานบางส่วนอย่างไม่เป็นทางการเพื่อใช้เป็นข้อมูลในการกำหนดกรอบคำถามในการวิจัย

ขั้นตอนที่ 4 เก็บข้อมูลจากผู้บริหารของบริษัทฯ โดยใช้แบบสัมภาษณ์ และเก็บรวบรวมข้อมูลจากพนักงาน/ลูกจ้างของสถานประกอบการโดยใช้แบบสอบถาม โดยแบบสัมภาษณ์ ผู้บริหารและแบบสอบถามได้สร้างขึ้นจากการทบทวนวรรณกรรมและศึกษาบริบทเบื้องต้นของสถานประกอบการ

ขั้นตอนที่ 5 เก็บรวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพจากพนักงานโดยการสนทนากลุ่มเพื่อเป็นข้อมูลในแนวลึกเสริมข้อมูลจากแบบสอบถามและหาผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) ซึ่งเป็นผู้ที่ปฏิบัติงานอยู่ในโรงพยาบาลเชียงใหม่รวม 1 แห่งนี้มานานพอที่จะทราบข้อมูลต่าง ๆ ภายในสถานประกอบการเป็นอย่างดีเพื่อทำการสัมภาษณ์หาข้อมูลในแนวลึกต่อไป

4. การตรวจสอบข้อมูล

ผู้วิจัยทำการตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้า (Triangulation) เพื่อความครบถ้วน ครอบคลุม ในเนื้อหาตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย สามารถตอบปัญหาของการวิจัยได้ชัดเจน โดยตรวจสอบ ทุกครั้งที่ทำการเก็บรวบรวมข้อมูล ซึ่งมีวิธีการตรวจสอบข้อมูล ดังนี้ (อคิน ทรัพย์พัฒน์, 2531, หน้า 28)

- การตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้า โดยการตรวจสอบแหล่งข้อมูลที่ได้มา ซึ่งประกอบด้วย แหล่งเวลา แหล่งสถานที่ และแหล่งบุคคล และตรวจสอบดูว่าข้อมูลที่ได้มาจากจุดต่าง ๆ เป็นข้อมูลที่เหมือนกันหรือไม่ ถ้าหากข้อมูลที่ได้มาเหมือนหรือซ้ำกัน ผู้วิจัยถือว่าข้อมูลนั้นเชื่อถือได้ จึงจะบันทึกข้อมูลไว้

- การตรวจสอบสามเส้าด้านวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล (Methodological Triangulation) ผู้วิจัยใช้การสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วมในกิจกรรมควบคู่กับการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก การสนทนา กลุ่มพร้อมทั้งศึกษาจากเอกสารประกอบ

5. การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยทำการวิเคราะห์ข้อมูลในการวิจัยใน 2 ลักษณะดังนี้

5.1 ข้อมูลเชิงปริมาณที่ได้จากแบบสอบถามพนักงาน ทำการวิเคราะห์โดยใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป SPSS for Windows (Version 7.0) ดังนี้

ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไป นำมาวิเคราะห์หาค่าความถี่และร้อยละ

ส่วนที่ 2 ข้อมูลสภาวะสุขภาพโดยรวม

2.1 ข้อมูลสภาวะสุขภาพ นำมาวิเคราะห์หาค่าเฉลี่ย (Mean) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (SD.) ความถี่และร้อยละ

2.2 ข้อมูลพฤติกรรมสุขภาพ นำมาวิเคราะห์หาค่าเฉลี่ย (Mean) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (SD.) ความถี่และร้อยละ

2.3 ข้อมูลปัจจัยที่มีผลต่อพฤติกรรมสุขภาพ นำมาวิเคราะห์หาค่าเฉลี่ย (Mean) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (SD.) ความถี่และร้อยละ

2.4 ข้อมูลความต้องการในกิจกรรมส่งเสริมสุขภาพนำมาวิเคราะห์หาค่าความถี่และร้อยละ

ส่วนที่ 3 ข้อมูลคุณภาพชีวิตในการทำงาน นำมาวิเคราะห์หาค่าเฉลี่ย (Mean) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (SD.) ความถี่และร้อยละ

ส่วนที่ 4 ข้อมูลการลงทุนด้านการส่งเสริมสุขภาพของพนักงาน นำมาวิเคราะห์หาค่าความถี่และร้อยละ

5.2 ข้อมูลเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยนำข้อมูลที่รวบรวมมาได้จากการเข้าไปศึกษาในพื้นที่เป้าหมายโดยวิธีการสังเกต สัมภาษณ์ การสนทนากลุ่ม นำมาจัดระบบข้อมูล แยกประเภทข้อมูลเป็นหมวดหมู่ตามวัตถุประสงค์และขอบเขตที่ศึกษา จากนั้นจึงประมวลข้อมูลทุกประเภทเข้าด้วยกันเพื่อใช้ประกอบในการตีความหมายและสังเคราะห์เป็นภาพรวมของพื้นที่ที่ศึกษา และนำมาอธิบายปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นตามลำดับ โดยการจัดจำแนกและจัดระบบข้อมูลตามแนวทางดังนี้

- จำแนกตามปรากฏการณ์
- การจัดระบบแบบที่มีความสัมพันธ์
- การวิเคราะห์หน้าที่
- การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ทางสังคมและกลุ่ม

จากนั้นทำการวิเคราะห์อย่างละเอียด หาสาเหตุและผลกระทบต่าง ๆ เนื่องจากสาเหตุและผลกระทบต่าง ๆ มีสาเหตุมาจากหลาย ๆ สาเหตุ รวมกันและอาจไม่ส่งผลกระทบต่อเรื่องเดียว แต่จะมีความสัมพันธ์กันอย่างซับซ้อน